

Tabla de materii

CUVÎNT ÎNAINTE	9
INTRODUCERE	11
PRIVIRE ASUPRA ISTORIEI ANATOMIEI ARTISTICE	15-38
Privirea anatomiei în plastică este legată de înflorirea marilor școli medicale. Antichitatea, Renașterea. – Leonardo da Vinci, întemeietorul anatomiei artistice. – Tratatul de anatomie medicală sursă de modele pentru anatomia artistică. – Vesalius, Albrunus. – Studiul anatomiei plastice de pe antice: Bernardino Genuci, Salvage; ecorșurile de pe antice și după natură. – Durer și studiul morfologiei exterioare a corpului. – Metoda antropologică: P. Camper. – Metoda morfologică în anatomia artistică: Geely, Richer.	
CONSTRUCȚIA CORPULUI	39-153
SCHIELETUL: FUNCȚIUNEA ARHITECTONICĂ ȘI PLASTICĂ	41
Funcțiunea arhitectonică a scheletului: rolul său în stabilirea formelor corpului. – Funcțiunea plastică a scheletului: participarea sa în modelajul exterior al corpului. Studiul construcției corpului se bazează pe cunoașterea reperelor scheletului în suprafață.	
Reperele scheletice	41
Reperele trunchiului: coloana vertebrală (43) – Reperele toracelui (47) – Repercele regiunii anterioare a gâtului (49) – Repercele membrului superior. Centura scapulară (50) – Repercele brațului (51) – Repercele antebrațului (53) – Repercele mâinii (54) – Repercele membrului inferior, centura pelviană (58) – Repercele coapsei (58) – Repercele gambelor (60) – Repercele piciorului (63).	
Cranul și formele exterioare ale capului	66
Relatiile craniului cu formele exterioare nu pot fi considerate ca repere discontinue. – Studiul anatomie și studiul antropologic al craniului. – Anatomia artistică urmărește arhitectura și modelajul craniului. – Structura anatomică și sensul arhitectonic (67) – Datele principale ale morfologiei craniului (68) – Fiduciosita craniului (73) – Studiul tipurilor craniene înlesnește înțelegerea caracterelor individuale ale craniului. Metoda descriptivă: caractere descriptive (73) – Metoda metrică: caractere craniometrice (74) – Principalele măsurători (75) – Analiza elementelor silicioase ale cutiei craniene și ale feței (76) – Cutia craniană (77) – Tipuri de crani după raportul lungime-lățime al cutiei craniene. – Tipuri după raportul lungime-înălțime și lungime-lățime al cutiei. – Forma polului anterior și posterior al cutiei craniene – Masivul facial (78): Tipuri de crani după raportul înălțime-lățime al masivului facial – Înclinata masivului facial: unghiurile profilului feței – Profilare, reliefare în plan sagital și frontal – Forma deschiderii orbitare și a aperturii piriforme – Mandibula – Asimetrie craniene (80) – Craniul masculin și feminin (87) – Dezvoltarea craniului și schimbările formelor și proporțiilor feței (86).	

Relațiile dintre formele craniului și formele exterioare ale capului (90)

Studiul științific al relațiilor craniului cu formele exterioare; metode - Lucrarea lui Gherasimov; Reconstrucția feței după craniu; importanța perinru plasten - Grosimea tesuturilor moi pe linia mediană a capului - Formele obrărilor și formele osoase - Relațiile dintre nasul osos și cartilajinos - Forma gurii și arcadele alveolare și dentare - Forma deschiderii orbitare și forma pleoapelor. Studiul morfologiei al capului (92) - Metoda descriptivă, metoda metrică. Punctele cefalo-metriche, principalele diametre (93) - Tipuri de cap, după indicii verticeo-longitudinal și verticeo-transversal - Indicii faciali și tipurile de față - Indicii jugo-frontal și jugo-mandibular și forma de ansamblu a conturului feței - Indicele crano-facial și forma părții superioare a capului - Prelucrarea verticală și orizontală a capului - Înclinatia profilului feței; profilare, retelare - Forma nasului și rolul său în stilul figurii.

Proportile capului văzute de artiști (96)

Metodele artistice de proporționare a capului legărează un tip estetic și precizia procedeei practice perinru desen - Capul și fața unitate de măsură a corpului - Proportile capului la Leonardo și Dürer - Sistemul lui Gottfried Schadow.

Proportile corpului

102

Proportile scheletului preparat anatomic - Osteometria - Comparatia oaselor între ele și cu talia - Proportile scheletului în cazoul lui Heber - Metoda antropologică bazată pe măsurătorile făcute pe viu alelăușteie fundamentul studiului proporțiilor în anatomia artistică - Somatometria; principalele măsuri protective ale corpului (100) - Comparatia segmentelor corpului între ele și cu talia, indicii, schemele proporționale.

Înălțile proporționării corpului (107)

Talile înalte și scunde influențează modul de proporționare a corpului - Raportul dintre segmentul superior al corpului (vertex simfiz) și membrele inferioare, la subiectele înalte și scunde - Raportul bustului cu membrele inferioare - Tangenta lui J.D. Pasteur. Regula proporționării talilor; constanța lungimii trunchiului, variația lungimii membrilor inferioare - Proportile transversale ale trunchiului sînt de asemenea influențate de talie - Comparatia diametrelor transversale ale trunchiului - Bazin închis și deschis; influența asupra formei abdomenului inferior - Dimensiunile transversale ale trunchiului și variațiile sexuale ale proporțiilor.

Proportile membrilor (111)

Memburul superior. Comparatia membrului superior cu trunchiul și membrul inferior. Coeclatia lungimii membrului superior cu talia - Raportarea lungimii segmentelor membrului superior la trunchi și membrul inferior; lungibrat, brahibrat - Proportile segmentelor membrului superior - Proportile intrinseci ale mîinii - Avergura - Proportile membrului inferior (113) - Comparatia membrului inferior cu trunchiul, forme corporale macrochele, brahichele și mezatichicele - Proportile segmentelor membrului inferior - Proportile intrinseci ale piciorului; comparatia cu mîna - Îngălțile proporționării corpului - Canonul lui Schmidt-Fritsch (114) - Aplicația canonului Schmidt-Fritsch în analiza proporțiilor unor modele - Valoarea relativă a corelațiilor stabilite de canonul Schmidt-Fritsch și a regulii proporționării talilor.

Modificările proporțiilor în timpul creșterii (120)

Vîrștele și corelațiile proporționale - Creșterea taliei; curba creșterii, ritmul creșterii - Proportile vîrștelor; ritmul creșterii segmentelor corpului - Relativa scădere a trunchiului față de membrul superior - Relativa lungime a membrului superior - Relativa înălțime a capului în timpul creșterii.

Proportile corpului etanate de artiști

124

Unitatea de concepție a proporțiilor artistice; variabilitatea sistemului de măsurători și de relații stabilite de canonul artistic - Valoarea canonului artistic în lumina datelor științifice - Proportile în arta antică greco-romană; Polyklet, Lysip (125) - Canonul lui Vitruvius (126) - Canonul lui Leonardo da Vinci (127) - Adnotările lui Leonardo asupra proporțiilor - Dürer (128): cartea a III-a a scrierilor teoretice („Proportionslehre”) - De la

figuri ideale la figuri proporționale individuale și tipuri de proporționare – Canoanele din Dürer'ser Skizzenbuch – Canoanele lui Jean Cousin (139) – Canoanele lui Lomazzo (139) – Crystostome Martinez – Gottfried Schadow și tratatul asupra perspectivei „Polyklet”, sistemul de măsurători (140) – Canoanele bărbatului adult – Canoanele femeii – Canoanele vîrstelor (copilul de un an, copilul de 3 ani, copilul de 6 ani, băiatul de 10 ani, băiatul de 15 ani) – Canoanele lui Hicher (141)

Proporțiile corpului și secțiunile de aur 146

Raportul secțiunii de aur: „Dolina preparatiore”, „Numărul de aur” – Canoane geometrice, bazate pe considerarea aspectului linear al proporțiilor secțiunii de aur: Zeising – Th. Cook (147) – Canoane bazate pe utilizarea suprafețelor de încastrare ale căror laturi se găsesc în raportul secțiunii de aur; dreptunghiuri dinamice – Hambidge și analiza scheletului Harvard (149) – Analizele lui M. Ghyka (150) – Pentagonul, pentagrama și secțiunea de aur (151) – Analizele făcute de Lucie Wolfer-Sulzer prin pentagon și pentagrama (151-152) – Simetria pentagonală și tema secțiunii de aur în biologie – Valoarea canoanelor geometrice – Canoanele geometrice, una din formele canoanelor ideale.

TABELA ILUSTRATIILOR 155

Fig. 134. Bărbat dezvoltat în fruntea feței - subiec de 19 ani.

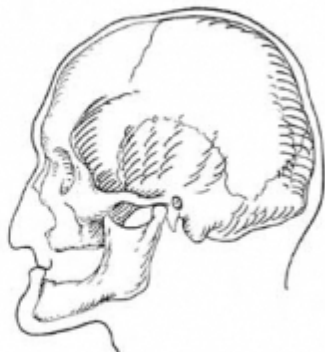

Fig. 135. Absența desigurii, modificările senile ale craniului și ale feței externe - chină de 60 de ani (după Gherasimov).

Poziția aripii nasului și înălțimea vârfului nasului sînt date de înălțimea a două drepte, dintre care cea superioară prelungeste treimea inferioară a oaselor nazale, iar cea inferioară prelungeste direcția spinei nazale. Linia de profil a nasului cartilajinos poate trece deasupra sau dedesubtul linii superioare de protecție și are legătura cu caracterul conturului aperturii piriforme.

Forma profilului gurii este stabilită de particularitățile morfologice ale arcadei alveolare și dentare (fig. 133-135). Standardele grosimilor tesuturilor moi arată o creștere a dimensiunilor în regiunea gurii și bărbetii.

Pentru regiunea ochiului este important de stabilit forma pleoapei precum și forma și înclinația orificiului palpebral.

Forma pleoapei superioare este influențată de unghiul suturii fronto-molare și de apofiza frontală a malarului. Dacă acest unghi este proeminent, pleoapa este ridicată. Dacă relieful apofizei este mare și rotund, pleoapa este groasă, iar cînd aceasta este plată și cu marginea subțire, pleoapa este mai subțire.

Forma deschiderii palpebrale este stabilită de forma porțiunii tarsale a pleoapei, iar înclinația este dată de înălțimile la care se inserază pe marginea orbitei ligamentele tarsale extern și intern. Axul deschiderii este foarte puțin înclinat spre înapoi la europent. Ligamentul tarsal extern se prinde dedesubtul suturii

fronto-molare în porțiunea externă a orbitei, iar ligamentul tarsal intern în porțiunea internă a circumferinței alcatuită de creasta lacrimală a maxilarului.

Cu studiul relațiilor dintre craniu și părțile moi s-a cîștigat încă o etapă în analiza fizionomiei.

Rămîne a se stabili pe via reperele măsurătorilor, diametrale, și înclinațiile cele mai importante, coordonînd relațiile formelor scheletice și formelor externe pentru înțelegerea fizionomiei ca un produs al participării convergente a celor două categorii de forme.

Ca și pentru craniu, metoda observației directe sau metoda măsurătorilor folosește o serie de puncte precizate după un sistem unitar (fig. 136-137).

Cele mai multe dintre acestea corespund punctelor craniene cunoscuțe. Unsitorele puncte poartă aceeași denumire cu punctele craniene și se stabilesc în același mod, pe suprafața părții moi: Glabella, Metopion, Vertex, Optolacrion, Inion, Frontotemporale, Eufion, Nasion, Prosthion, Gonion, Zyglion, Gonion. La acestea se adaugă o serie de puncte implantare: linia o corespunde direct cu punctele fixate în studiul craniului.

Trichion (Tr.) punctul de înălțimea „întocmită” a feței. Este un punct cu valoare relativă, legat de greutatea părului și variabil îngrăsări cu înălțimea sa inferioară. Studiul artistic al porțiunii feței îl înlocuim adeseori, iar colidometria stabilește cu ajutorul lui înălțimea „întocmită” a feței.

Punctul Tragon (T) se găsește la intersecția unor tangente la marginea superioară și inferioară a trigonului. Este situat înaintea și aproape de linia așezării nasului și punctul orican. Porion.

Punctul Diastomale (Di) este punctul de pe linia mediană, situat în unghiul vertical al septului nazal și buzei superioare. Este situat

înaintea și dedesubtul punctului naso-spinal de care îl desparte groțana foarte variabilă a buzei.

Prozandă (prn) este punctul cel mai prominent al lobului nazal în orientarea ochi-urechi.

Stomion (sto) este punctul înclădării buzelor pe linia mediană.

Pentru studiul formei buzelor s-au mai stabilit punctele: Labrale superioare și inferioare, situate pe linia mediană, la înălțimea cu tangentele la punctul cel mai înalt și mai coborât al celor două buze și Cheilion (ch), punctul de înclădire externă al buzei superioare și inferioare.

Entokantion (en) este punctul intern de înclădire al pleoapei superioare și inferioare (înaintea și înaintea lacrimalei).

Extokantion (ex) este punctul situat la înălțimea externă a pleoapei.

Orbitale (or) este punctul cel mai coborât al marginii orbitale servind la orientarea capului pe orizontală.

Alare (al) sînt punctele cele mai laterale ale arilor nazului.

Pentru studiul formei pavilionului urechii s-au ales punctul cel mai înalt al marginii superioare (Supersaurale (sa)), punctul cel mai coborât al lobului (Subsaurale (sbu)), punctul cel mai prominent posterior (Postaurale (pa)), punctul inserției superioare cu capul (Obulașion superior (oba)), punctul inserției inferioare (Obulașion inferior) și punctul situat pe dreapta care unește punctele de inserție la înălțimea lui postaurale (Prawaurale (pra)).

Studiul dimensiunilor și proporțiilor, precum și studiul formelor și înclădărilor profilurilor folosesc majoritatea măsurărilor liniare și unghiulare cunoscute pentru craniu, adaptate la condițiile formelor externe (fig. 128-130).

Cefalometria, ca și craniometria, precizează observația formelor și face posibilă compunerea lor pentru stabilirea principalelor tipuri morfologice.

Studiul formei porțiunii craniene a capului folosește principalele măsuri liniare:

Diametral antero-posterior (glabellă-opticocranial)

Diametral transversă maxilară (între earboant)

Diametral frontal minim (între frontotemporale)

Înălțimea sferică a capului (deplasarea proiectiei, tragiion vertic)

Pentru studiul feței, cele mai importante măsuri liniare sînt:

Diametral biogoniale (pe punctele zygon)

Diametral biopozice (pe unghiurile mandibulei)

Lățimea fasciei palpețiale

Lățimea nazului pe narine (pe punctele alaria)

Lățimea gurilor (între punctele cheilion)

Înălțimea etnozomă a feței (trichion-gnathion)

Înălțimea morfologică a feței (nasion-gnathion)

Înălțimea feței superioare (nasion-stomion)

Înălțimea feței inferioare (stomion-gnathion)

Înălțimea nazului (nasion-subnasale)

Profundimea nazului (subnasale-prozandă)

Înălțimea buzelor (stomion-cheilion)

Lungimea și lățimea urechii pe punctele de înălțime și lățime maxime

Înălțimea totală a capului este distanța proiectivă între vertex și gnathion.

Studiul dimensiunilor liniare ale capului arată aceleași caractere ca și cele craniene, formele exterioare urmînd îndeaproape formele scheletice.

În ceea ce privește dimensiunile de ansamblu, acestea depind în primul rînd de mărimea taliei. În cifre absolute, oamenii mici au capul mai mic, iar cei mari au capul mai mare. De asemenea, în toate grupele umane, femeia are capul mai mic decît bărbatul. Relativ la talie însă se constată de regulă că oamenii

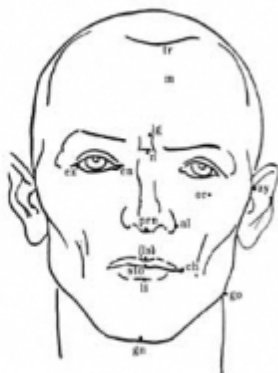

Fig. 128. Principalele puncte cefalometrice: tr = Trichion; m = Metopion; g = Glabella; n = Nasion; prn = Prozandă; al = Alare; la = Labrale superior; li = Labrale inferior; sto = Stomion; gn = Gnathion; en = Entokantion; ex = Exokantion; or = Orbitale; ch = Cheilion; zy = Zygon; go = Gnathion.

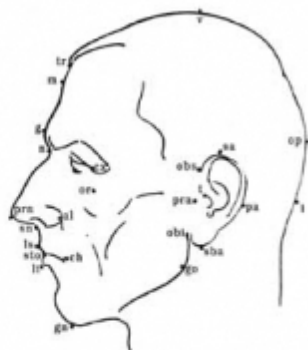

Fig. 127. v = Vertex; op = Opticocranial; i = Inion; sa = Supersaurale; sbu = Subsaurale; pa = Postaurale; oba = Obulașion superior; oba = Obulașion inferior; t = Tragiion; pra = Prawaurale. Nota: Punctele corespund cu cele din figura 126.

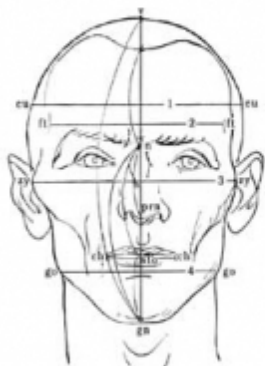

Fig. 126. Principalele măsuri liniare ale capului: 1 Diametrul transversal maxim al capului; 2 Diametrul frontal minim; 3 Diametrul longitudinal; 4 Diametrul bigoniac; tr-gn = înălțimea fizionomică a feței; n-ng = înălțimea morfologică a feței; n-sto = înălțimea feței superioare; sto-go = înălțimea feței inferioare; tr-o = înălțimea frunții; n-s = înălțimea nasului; al-ch = lățimea nasului; pr-sr = Profundimea nasului; ch-ch = lățimea gurii.

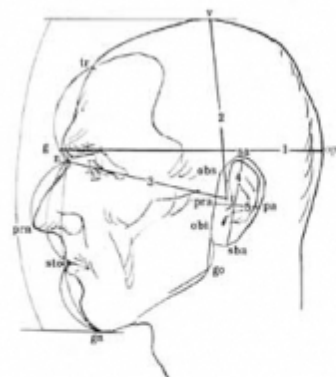

Fig. 129. 1 Diametrul antero-posterior; 2 Înălțimea capului; 3 Profunzimea feței; 4 Lungimea urechii; 5 Lățimea urechii. Restul măsurărilor corespund cu cele din figura 128.

cu talia mică au capul relativ mai mare și invers, cel cu talia înaltă au capul relativ mai mic.

În ceea ce privește variabilitatea proporțiilor dimensiunilor intrinseci ele sînt supuse aceluiași reguli pe care le arată variația dimensiunilor craniene, deoarece detaliile părților moi ale capului nu au o variație independentă, ci o variație de același sens cu formele craniene. Reliefulurile puternice ale suprafețelor craniene sînt însoțite de țesuturi moi mai groase, iar reliefulurile atenuate sînt însoțite de țesuturi moi mai subțiri.

Raportul între dimensiunile capului și compararea lor la capete diferite se stabilește prin aceeași metodă a indicilor.

Indicele cefalic este raportul centesimal al diametrului transversal, către cel antero-posterior. După aceasta, capetele văzute în norma verticală se împart în capete scurte și late (brahicefale), mijlocii (mezocefale) și lungi și înguste (dolicocefale).

Indicele vertico-longitudinal exprimă forma capului văzută lateral. După valoarea mai mică sau mai mare a acestui indice, capetele se împart în: capete joase (chamacefale), capete mijlocii (petocefale) și înalte (hipsocefale) (fig. 142 A, B).

Indicele vertico-longitudinal al capului utilizează ca diametru vertical înălțimea verticală a porțiunii craniene a capului, măsurată de la conductul auditiv extern.

Forma capului văzut posterior (din norma occipitală) este fixată prin indicele vertico-transversal. După acesta, capetele se împart în: joase (apetrocefale), mijlocii (metricefale) și înalte (acrocefale).

Termenul de înalt sau jos poartă denumiri diferite pentru norma laterală și occipitală, deoarece nu au aceeași semnificație pentru cele două categorii de indici. Același cap poate fi jos în raport cu înălțimea, însă înalt în raport cu lățimea. De aceea, în lipsa termenilor speciali, trebuie indicată norma pentru care capul apare înalt sau jos.

În ceea ce privește raportul dimensiunilor feței, comparația lungimii cu lățimea duce la stabilirea indicelui facial, după care fețele au fost împărțite în: late și joase (euriprosope), mijlocii (mezoprosope) și înalte și strîmte (leptoprosope) (fig. 140-141). În acest indice, diametrul înălțimii este distanța nazion-gnathion sau înălțimea morfologică a feței. Aspectul feței este însă influențat și de înălțimea frunții care este cuprinsă în înălțimea fizionomică a feței măsurată de la trichion la gnathion. Metoda artistică a împărțirii acestei lungimi în trei segmente arată mai bine proporționarea celor trei etaje ale feței.

Asupra formei de ansamblu a conturului feței, văzută anterior, ne informează indicele jugo-frontal și jugo-mandibular. Diferențele mari ale diametrelor indică forme ovale, iar diferențele mici forme patrulate ale feței.

Rapoartul dintre lățimea craniană și lățimea feței, fixat de indicele cranio-facial, arată conturul părții superioare a capului.

Se constată, de regulă, asocierea fețelor late cu cranii late și a fețelor lungi cu cranii înguste. Cranii înalte sînt însă adesea scurte, iar cele înguste sînt joase și lungi, raporturi care arată și aspectul din profil al capului pentru aceeași asociație dintre față și craniu.

O bună caracterizare a formelor feței o dă profilarea sa verticală și orizontală. Forma profilului vertical al capului se poate obține prin metoda construirii schemei generale a conturului său lateral cu ajutorul punctelor: opistocranion, vertex, trichion, glabella, pronazale și gnathion, pentru orientarea pe orizontala ochi-ureche. Se utilizează astfel aceleși procedee după care un desenator caută figura geometrică de ansamblu în care se înscriu formele caracteristice ale capului. În acest mod formele simplificate sînt și mai ușor comparabile (fig. 142 A, B).

Profilul feței se analizează mai precis stabilind înclinarea feței superioare printr-o perpendiculară trichion sau nazion pe orizontala ochi-ureche și emergența de profilare față de linia trichion-pronathion. Înclinarea feței inferioare se poate aprecia ușor față de verticala nazion sau subnazale (fig. 143 A, B).

Înclinarea și profilarea sînt două caractere care pot să nu fie concordante, în sensul că pot exista înclinări mari și profilări reduse și profilări mari pentru înclinări mici.

Cunoaștem apoi, ca și la craniu, profiluri cu un parcurs liniștit al liniei, în cazul reliefulor atenuate, și profiluri a căror linie cu sinuozități accentuate arată reliefarea puternică și concordanță a formelor craniene și a tesuturilor moi.

Proeminența glabelor, scobitură nazală, proeminența bărbiei stabilesc caracterul reliefului, în timp ce profilarea este legată strins de energia de înaltare a nasului osos și cartilajinos, accentuată uneori în așa-măditul profil de pasare printr-un profil în retragere al feței inferioare.

Prin corelația cu formele generale ale feței, nasal alcătuiește un element stilistic de prim-ordin al fizionomiei. Forma înaltă sau lată este exprimată prin indicele nazal (raportul coteștrmal al lățimii față de înălțime). După acest indice, nasurile sînt clasate în subțiri și înalte (leptorine), mijlocii (mezorine) și late și scurte (chamaerine).

A treia dimensiune, profunzimea, este corelată cu celelalte două, arătînd modificări proporționale care duc la menținerea volumului constant al canalului respirator. Subțirimea nasului este compensată prin creșterea înălțimii și profunzimii, în timp ce creșterea lățimii aduce diminuarea înălțimii și profunzimii. S-a afirmat chiar existența unei corelații a indicelui nazal cu stilul construcției corporale, constătîndu-se

Fig. 140. Față lată. Desenul cel bătrîn, bronz sec. II î.e.n. (din *Forme VII* Oct. MCMXXX).

Fig. 141. Față lungă. Masă portret, epoca republicană (din *Forme VII* Oct. MCMXXX).

Fig. 142. Analiza profilului vertical al capului cu ajutorul schemei indicate de R. Martin. A Formă ortocefală; B Formă hipocefală.

asocierea formelor leptorhine cu formele corporale înalte (leptosome) și a celor chamaerine cu formele corporale late (eurisome).

Pentru studiul de detaliu al profilului vertical al feței a mai fost întrebuintată în antropologie încă o metodă metrică (Mollison și Platner), care este analogă cu procedeele plastice obișnuite de analiză ale unui contur. Ea constă în raportarea unei serii de puncte ale profilului la o verticală coborâtă de la glabella și o orizontală trecind prin extokantion (fig. 144).

Pentru fata văzută în răscoală este importantă profilarea planului obrazilor față de planul orizontal,

forma bazei nasului și ridicarea sa deasupra planului obrazilor.

Profilarea orizontală dirijată de înclinația frontală a maxilarului și forma malarului este mult influențată de țesuturile moi ale feței, variabile cu vârsta și starea de nutriție a individului. Rotunjimea obrazului la femeie și copil accentuează frontalitatea feței. Forma bazei nasului este stabilă de forma aperturii piriforme, iar profilarea sa orizontală, de gradul înclinației verticale a porțiunii superioare a feței. Aspectul feței în răscoală, important în diferențierile formelor rasiale își păstrează aceeași valoare și pentru analiza și caracterizarea înfățișărilor individuale în cadrul aceleiași grupări.

PROPORȚIILE CAPULUI VĂZUTE DE ARTISTI. Studiul morfologiei al capului arată că robii importanți în variabilitatea înfățișării îl detin relațiile dimensionale sau proporționarea figurii, ceea ce face ca analiza fizionomică și caracterizarea unei figuri să se sprijine în primul rând pe analiza datelor metrice. Jocul tipologic foarte variat al formelor capului exprimat în funcție de raporturi dimensionale rămâne totuși o indicație schematică asupra formelor reale înfinit de nuanțate și lasă un teren larg analizei directe prin simțul de observație al fiecărui cercetător.

Metoda artistică în stabilirea proporțiilor capului caută, ca și metoda metrică științifică, să capteze formele într-un sistem de relații dimensionale, însă, spre deosebire de aceasta, se bazează pe o valorificare estetică a formelor și tinde să devină o metodă de lucru simplă și ușor de aplicat în practica artistică.

Canioanele de proporționare ale capului, ca și cele ale corpului, legiferează un tip estetic și prescriu o metodă practică. Cu aceste puncte de vedere ele oculesc ceea ce este caracteristic și individual într-o figură și se apropie de o medie ideală statistică. În ceea ce privește tipul de frumusețe pe care îl stabilește canoanal, se poate constata că definiția lui dimensională nu este suficientă, deoarece în același sistem pot intra figuri cu aspecte destul de deosebite.

Înălțimea capului este folosită ca unitate de măsură a corpului în multe din canioanele moderne care, prin documentele artistice ale Renașterii, se leagă de tradiția Antichității.

Raportul: înălțimea capului - talie = $1/8$ îl găsim pentru prima dată la Vitruvius, apoi la Cennini și Leonardo da Vinci. Unul din elevii lui Leonardo, Lomazzo (1538-1600), întrebuintează ca unitate de măsură a corpului înălțimea feței, pe care o proporționează cu talia după raportul $1/10$ indicat de către Leonardo. Acest canoan, ca și canoanal mai vechi al lui Jean Cousin (1530-?), inspirat tot din sistemul de proporții al lui Vitruvius, folosește ca subdiviziuni pătrimele înălțimii capului, multipții sau subdiviziunile lor, considerând înălțimea capului împărțită în 4 părți

egale: porțiunea pînă la rădăcina părului, fruntea, nasul și fața inferioară.

Figurile proporționale ale capului desenate de Leonardo da Vinci, urmărind mai deaproape natura, sînt mai puțin schematic și mai interesante în modul de a stabili raporturile dimensionale.

Într-unul din desenele colecției Windsor stabilește diviziunile mari ale înălțimii feței și indică principalele egalități.

Într-un alt desen, aflat la Academia din Venetia, păstrînd aceleași egalități mari ale înălțimii, revine asupra proporțiilor capului cu precizarea în diviziunile înălțimii și profunzimii și exprimă dimensiunile în raporturi ale înălțimii feței sau capului (fig. 143).

Desenul din Venetia corespunde întocmai cu adnotația unui alt desen de la Windsor din manuscrisele *Quaderni di Anatomia I-VI* indicînd cu foarte mici modificări aceleași raporturi, împreună cu altele care lipsesc pe desenul din Venetia (vezi legenda fig. 143).

În adnotările schițelor de cap din biblioteca Institutului Francez se găsesc următoarele raporturi interesante cu privire la proporțiile capului văzut din față: „Distanța de la marginea anterioară a unei urechi la alta este egală cu distanța de la sprinceană la barbă (marginea inferioară).

Lățimea gurii la o față bine proporționată este egală cu distanța de la linia (despicătura) gurii la marginea inferioară a barbii.

Fata formează un pătrat a cărui lățime este distanța între unghiurile externe ale ochilor, iar înălțimea, distanța de la marginea superioară a nasului, pînă la marginea inferioară a buzelor inferioare (marginea superioară a barbii). Ceea ce rămîne dinasupra și dedesubtul acestui pătrat formează înălțimea unui alt pătrat de aceeași dimensiuni cu primul.” (Th. Lücke, *Leonardo da Vinci Tagebücher und Aufzeichnungen*, Leipzig, 1952)

Desele reveniri asupra temei proporționării feței și unele ezitări ale lui Leonardo se explică prin greutatea de a găsi o regulă unică pentru marea varietate a formelor figurii.

În tratatul asupra picturii, Leonardo face următoarea reflecție asupra proporțiilor figurii: „Dacă natura ar fi fixat o singură regulă pentru forma membrilor, fețele tuturor oamenilor ar fi asemănătoare și nu s-ar mai putea distinge unele de altele; însă ea a variat altfel de mult cele 5 părți ale feței, încît cu toate că a stabilit o regulă unică pentru proporționare, ea nu a urmat nici una în ceea ce privește calitatea, astfel

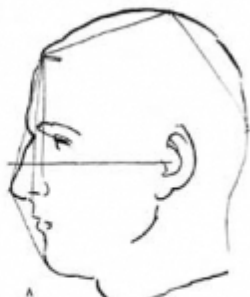

Fig. 143. A și B. Înclinarea feței superioare este raportată la verticala urechii-nasului, iar energia de profilare la linia nașilor-prostion. (Von Eckstedt)

Fig. 144. Analiza profunzimii feței prin raportarea unei serii de puncte la o verticală tangență la glabelă și la o linie orizontală trecând prin punctul otocraonian. (Möhlman și Platzer, din von Eckstedt)